

**HOLY CROSS UNIVERSITY
HUMANITARIAN PEDAGOGICAL FACULTY**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

CURRENT ISSUES AND PROBLEMS OF SOCIAL SCIENCES

KIELCE
JUNE 28-30 // 2016

**HOLY CROSS UNIVERSITY,
FACULTY OF LIBERAL ARTS AND EDUCATION**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**ACTUAL QUESTIONS AND PROBLEMS
OF DEVELOPMENT OF SOCIAL SCIENCES**

June 28-30 // 2016

Proceedings of the Conference

**Kielce
2016**

Психологічні детермінанти екологічно орієнтованої підготовки сучасних фахівців Паламарчук О. М.	195
Становлення ціннісних орієнтацій дитини у вимірі європейських цінностей Піроженко Т. О., Соловйова Л. І., Хартман О. Ю.	198
Інтегративний підхід у роботі з жінками в кризових станах Маркова М. В., Фальова О. Є.	202
Психофізіологічні особливості підготовки кадрів військових підрозділів, підрозділів поліції та ДСНС України Харченко Д. М., Чистовська Ю. Ю.	205
Розвиток соціального інтелекту майбутнього вчителя початкової школи як складової його здатності до формування соціальної компетентності учнів Ярошинська О. О., Юрченко О. В.	208

REFeree REPORTS

Recenzja wydawnicza: zbiór artykułów przygotowanych na międzynarodową naukowo-praktyczną konferencję Aktualne pytania та проблеми розвитку соціальних наук (Aktualne pytania i problemy rozwoju nauk społecznych), dla Факультет психології, історії та соціології Херсонського державного університету/Chersoń/Ukraina i Wszechnica Świętokrzyska Kielce/Polska Pufal-Struzik Irena	212
--	-----

СТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДИТИНИ У ВИМІРІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Піроженко Т. О.

доктор психол. наук, професор, завідувач лабораторії

Соловйова Л. І.

кандидат психол. наук, старший науковий співробітник

Хартман О. Ю.

кандидат психол. наук, старший науковий співробітник

Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

Європейський Союз має систему цінностей, що поєднують окремих людей та нації, надаючи їм спільної ідентичності. Європейська спільнота ґрунтується на демократичних цінностях, надання пріоритету людині, а не державі. Основою європейського образу людини та розуміння цінностей є визнання її гідності, права кожного на вільний розвиток особистості. У сучасному європейському суспільстві освіті надається головна роль у вихованні базових європейських цінностей.

Науковці лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України вивчали сферу ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку як пріоритетного індикатора особистісного зростання. Метою дослідницької праці було визначення психологічних чинників розвитку та реального функціонування ціннісних орієнтацій в життєдіяльності дошкільників у сучасному соціокультурному середовищі. Ключовими науковими поняттями, які розкривають особливості ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку, визначено зміст та класифікацію загальнолюдських цінностей, як предмета оцінювальної діяльності оточуючої дійсності дитиною дошкільного віку. Визначення ознак „поля цінностей” дитини дошкільного віку та структурно-функціональних особливостей її ціннісних орієнтацій характеризують цінності як багатовекторний за спрямованістю та складний за вертикальною ієрархією феномен, в якому проявляється певний рівень психологічного зростання дитини. Процес становлення ціннісних орієнтацій у дошкільному дитинстві загострює наукові питання якісного аналізу психологічних надбань дитини як складових у загальній характеристиці її

розвитку. Важливим аспектом вивчення функціонування ціннісних орієнтацій є аналіз механізмів реального втілення ціннісних орієнтацій у різних предметно-практичних видах діяльності та спілкуванні. Тому процес виявлення особливостей змістовних та структурно-функціональних характеристик ціннісних орієнтацій дошкільника включає реєстрацію таких якостей, які відображають предметні (змістовні) та функціональні сторони їх прояву в житті дитини.

Розроблено комплекс діагностичного інструментарію для психологічного аналізу системи існуючих у реальному житті дитини цінностей у двох напрямках – широта та змістова наповненість системи цінностей, яка існує в дитячій субкультурі життя („Поле цінностей” дитини) та психологічні особливості процесу становлення цінностей у дитини дошкільного віку („Структурно-динамічні характеристики ціннісних орієнтацій”). Діагностичний інструментарій враховує специфіку проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, а саме, включає критеріальні характеристики та ступінь їх прояву у дітей з погляду структурної цілісності. Використання діагностичної методики та карт спостережень дозволяє визначити широту поля цінностей на основі аналізу ситуацій („людина – людина”, „людина – природа”, „людина – техніка”, „людина – мистецтво”; та особливості їх структурної характеристики [4, 5, 6].

Доведено: *по-перше*, широту поля цінностей старших дошкільників представляють найближчі (родина, дружба, гроші, здоров'я, щастя); віддалені (самостійність, краса природи, зовнішня краса, сміливість, творчість, краса техніки); та далекі (впевненість, допитливість, краса мистецтва, цілеспрямованість, співпереживання, наполегливість) термінальні та інструментальні цінності, які виконують регламентуючі орієнтири у вияві власної активності дитини в різних видах діяльності (предметно-практичній, образотворчій, пізнавальній, ігровій). Визначено, що інструментальні цінності, які виступають знаряддям розвитку психіки дитини знаходяться у далекому полі цінностей); *по-друге*, розвиненість у ціннісно-смысловій сфері

дошкільника системи цінностей потребує єдності її структурних компонентів, що забезпечує дієвість їх реального функціонування в житті дитини.

Структурно-динамічна характеристика ціннісних орієнтацій представлена єдністю її компонентів: – емоційного компоненту, що характеризує суб'єктивне, особистісне ставлення до предмету оцінювання в навколишній природній та соціальній дійсності та виражається ступенем емоційної насиченості в оцінних судженнях, знаннях; – когнітивного компоненту, що характеризує змістову наповненість, насиченість системи ціннісних орієнтирів дитини та складається з оцінних суджень, знань про оточуючу дійсність та самого себе; – діяльнісного компоненту, що характеризує ступінь включеності й насиченості оцінних суджень в реальній життєдіяльності дитини та аналізується за ступенем сформованості вольових, регулятивних механізмів поведінки дитини в різних специфічно дитячих видах діяльності. В такий спосіб характеристика структурних особливостей ціннісної орієнтації дитини старшого дошкільного віку дає уявлення про унікальну будову глибинного змісту індивідуальних переваг конкретної особистості.

Характеристика емоційних, когнітивних та діяльнісних якісних характеристик у структурі ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку надає можливість відокремити „значимі”, „знані” та „дієві” цінності. Аналітична перевірка зв'язків між вказаними структурними характеристиками ціннісних орієнтацій дошкільника вказує на певний рівень поєднання термінальних цінностей з відповідним рівнем прояву інструментальних ціннісних орієнтирів. Наприклад, творчість як цінність пов'язана з такими цінностями як цілеспрямованість, самостійність, допитливість, впевненість, наполегливість. В той же час структурні компоненти цінностей вказують на неузгодженість та когнітивний конфлікт між емоційною, когнітивною та діяльнісною складовою цінностей дітей. Доведено, що у цілісній характеристиці цінностей спостерігається загальне зниження ваги емоційного компоненту. Це вказує на небезпеку у формуванні функціонального призначення цінностей. Якщо в структурі цінностей знижений емоціональний

компонент, це призводить: 1) до амбівалентних характеристик прояву цінностей; 2) до відсутності особистого ставлення в інтерпретації досвіду спілкування та діяльності; 3) до зниження регулюючої ролі цінностей у життєдіяльності дошкільника.

Визначення психологічних чинників розвитку та реального функціонування ціннісних орієнтацій в життєдіяльності дошкільників у сучасному соціокультурному середовищі виокремлює провідними ті, що забезпечують суб'єктну активність старшого дошкільника в різних специфічно дитячих видах діяльності. Серед них: – прилучення дитини до системи активної взаємодії з навколишнім світом; – заохочення дитини до ініціативних, самостійних дій, надання їй права вибору, прогнозування своїх можливостей та успіхів у власній діяльності; переживання дитиною разом з дорослим тимчасових невдач та спільний пошук шляхів їх подолання; – баланс між видами діяльності, ініційованими дітьми та ініційованими дорослим з тенденцією зменшення ініціативи останнього; – використання стимулюючого характеру оцінки досягнутих дитиною результатів; забезпечення дорослими максимального рівня мотивації дитячої діяльності у різних її проявах, зокрема, під час роботи над спільними задумами творчої діяльності; – створення дорослими атмосфери довірчої партнерської взаємодії з вихованцем, яка ґрунтується на емоційно теплому ставленні до нього дорослих, щирій зацікавленості його проблемами; – забезпечення гармонізації структури ціннісних орієнтацій дітей (повноти змістовного наповнення її когнітивного, емоційного і діяльнісного компонентів); – розвиток у дошкільників вміння самостійно ставити цілі, пов'язані із їх цінностями; досягати поставленої мети в різних видах дитячої діяльності, дотримуючись власних цінностей; мобілізувати вольове зусилля для подолання труднощів, що виникають через необхідність діяти у відповідності зі своїми цінностями.

Актуальність завдань становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку та ступінь вагомого впливу цінностей в розвитку особистості дитини вимагає від педагогів системи дошкільної освіти внутрішньої

впорядкованості і структурованості смислів, цінностей, побудови власних конструктивних образно-понятійних схем, пред'являє особливі вимоги до системи суб'єктивного контролю професійно-значущої поведінки, складниками якої є фасилітація дорослим процесу розвитку маленької дитини, її підтримка, сприяння і просування вперед.

Позиція сучасних педагогів та батьків спирається на основні європейські цінності, як то повага до особистості дитини, свобода, демократія, рівність, відсутність дискримінації, толерантність, справедливість, солідарність, відповідальність та ін., які складають підвалини ціннісних орієнтацій дітей.

Література

1. Піроженко Т. О. Загальнолюдські цінності як простір оцінювання дитиною оточуючої дійсності / Т. О. Піроженко // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – Т. VI. Психологія обдарованості. – Вип. 6. – С. 140–149.
2. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника: монографія / [Т.О.Піроженко, С.О.Ладивір, О.О.Вовчик-Блакитна та ін.]; за ред. Т. О. Піроженко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 236 с.
3. Піроженко Т. О., Карасьова К. В. Ігрова діяльність дошкільника : навч.- метод. посібник / Т. О. Піроженко, К. В. Карасьова. – К. : Генеза, 2013. – 96 с.
4. Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу : метод. рек. / [Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, К. В. Карасьова та ін.]; за ред. Т. О. Піроженко; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ ; Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 120 с.
5. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібник / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, І. М. Біла та ін.; за ред. Т. О. Піроженко; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ ; Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 272 с.

6. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод. посібник / Т.О.Піроженко, Л.І.Соловйова та ін. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2016. – 248 с.